

Adoptio ja nuoruusikä

HELSINKI 26.1.2016

Pirkko Lehto-Salo

psykiatrian ja nuorisopsykiatrian erikoislääkäri, FT

Luennon sisältö

- Yleisesti nuoruusiästä
- Adoptiolapsen kehityksen tiettyjä ominaispiirteistä
- Suojaavat ja riskitekijät adoptiolasten kehityksessä
- Nuoruusiän kehitystehtävät adoptiolasten näkökulmasta
- Vaaran merkit adoptiolapsen kehityksessä
- Adoptiolapsille usein annettavia diagnooseja
- Tärkeää adoptiovalmennuksen näkökulmasta
- Tuen muotoja

Nuoruusiän kehityksen merkitys

- ▶ Nuoruusiän aikana (12-24v) ihminen muuttuu lapsesta aikuiseksi.
- ▶ Nuoruusikä tarjoaa suuren kehityspotentiaalin
- ▶ Nuoruusiän kehitys määräytyy paljon sen mukaan, millainen varhaisvaiheen kehitys nuorella on
 - ▶ tärkeää, mitä "eväitä reppuun on jäänyt"
 - ▶ voidaan käydä läpi varhaiskehityksen kehitysväärityksiä
 - ▶ risteysvaihe, mihin suuntaan kehitys alkaa kulkea
- ▶ Nuoruusikäisellä kiintymyssuhde ei ole kahden välinen suhde **vaan mielen kyky olla turvallisesti suhteessa ympäristöön ja ympäröiviin ihmisiin.**

Adoptiolapsi ja kiintymyssuhde

- ▶ Adoptiolapsilla enemmän turvatonta kiintymyssuhdetta kuin biologisilla lapsilla (olosuhteiden muutos)
 - ▶ Jos lapsi pääsee ennen 2 vuoden ikää pois stressitilanteesta voi taustan kehitysvaikeudet saada poistettua, mutta sitä myöhemmän adoptoitujen lasten kehitykseen voi jäädä merkit epäsuotuisasta taustasta (tarkkaavuus, muisti ja hahmottaminen)
 - ▶ **ADOPTIOVANHEMPIEN SUURIN HAASTE: Kiintymyssuhdetta voidaan korjata riittävällä ja hyvällä lapsen ja vanhemman välisellä vuorovaikutuksella.** Myöhäinen adoptio vähentää turvallisen kiintymyssuhteen muodostumisen mahdollisuutta
 - ▶ Haasteet jokaisen lapsen kohdalla yksilöllisiä

Adoptiolapsen kehityksen tiettyjä ominaispiirteitä

- Adoptio tulee läpi kaikkeen lapsen reagointiin (viedäänkö minut takaisin?)
- Adoptiolapsien suhtautuminen uusiin asioihin voi olla varovainen (voi näkyä oppimisessa)
- Adoption hyväksyminen on elinikäinen tapahtuma
 - Joka iässä adoptio täytyy integroida minuuteen ko. ikävaiheeseen kuuluvalla tavalla
- Ulkomaalaisen adoption etu: lapselta ei voi salata sitä, että on adoptoitu

Suojaavat ja riskitekijät

Rutter M:

- Mikään yksi tekijä ei määrää lapsen kehitystä vaan siihen vaikuttaa useita tekijöitä:
- Suojaavat tekijät merkitsevät kehityksessä paljon, enemmän kuin yksityinen riskitekijä
- Riskitekijöiden merkitys kasvaa merkittävästi, riskitekijöiden lukumäärän kasvaessa (eksponentiaalisesti)

Adoptiolapsen kehityksen suojaavat ja riskitekijät

(k) = koulu
(p) = psykiatrinen hoito
(l) = lastensuojelu

Yhteiskunnallis-kulttuuriset riskitekijät

- rasistisuus
- yhteiskunnan korkea vaatimustaso
- vanhempien kiire
- sähköinen kommunikointi

Suojaavat yhteiskunnallis-kulttuuriset tekijät

- yhteiskunnan vauraus
- yhteiskunnan hyvinvointi ja tasa-arvoisuus
- yhteiskunnan lasten elämää tukeva kehitys

Riskitekijät instituutioissa (koulu, lastensuojelu, psykiatrinen hoito)

- yksilöllisten ratkaisujen puuttuminen (k)
- liian isot ryhmät/luokat (k)
- neuvottomuus adoptiolasten ongelmien ja erityistarpeiden suhteen (k), (p), (l)

Suojaavat tekijät instituutioissa (koulu, lastensuojelu, psykiatrinen hoito)

- nuorten ja opettajien läheinen vuorovaikutus (k)
- nuoren yksilöllisten ominaisuuksien huomioiminen (k)
- mahdollisuus erityisopetukseen (k)
- kyky ymmärtää adoptiolasten erityistarpeet
- (k), (p), (l)

Riskitekijät perheessä

- biologisten vanhempien ja varhaislapsuuden luomat riskitekijät
- adoptiovanhempien valmistautumattomuus adoptiolapseen
- adoptiovanhemmat eivät itse hoida vastatullutta lasta
- adoptiovanhempien omat kiintymyssuhdeongelmat ja traumatisoituminen
- yksi adoptiovanhempi
- adoptioperheen biologiset lapset

Suojaavat tekijät adoptioperheessä

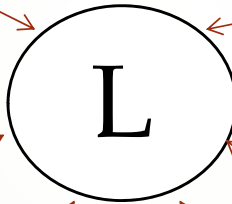
- realistinen käsitys adoption merkityksestä lapsen kehitykselle
- vanhempien kyky ymmärtää lapsen erityistarpeet ja korjata kiintymyssuhdetta
- kyky ottaa apua vastaan
- toiset adoptiolapset
- vanhempien realistinen ymmärrys omista voimavaroista
- biologiset lapset

Nuoren omat riskitekijät

- geneettiset
- sikiöaikaiset
- synnytykseen liittyvät - salo (c) 041013
- varhaisen kiintymyssuhteen ongelmat
- varhaiset traumat

Nuoren omat suojaavat tekijät

- kyvykyys (älyllinen, kielellinen, liikunnallinen, taiteellinen)
- sopeutuvuus, mukautuvuus
- kyky ottaa apua vastaan

Nuoruusiän kehitystehtävät

Tervettä kehitystä vie eteenpäin kyky hyödyntää nuoruusiän kehitystehtävät ja niihin liittyvä kasvupotentiaali

Ongelmia, jos turvaton kiintymyssuhde ei anna valmiuksia tai aivojen kehityspotentiaali puutteellinen (esim. autismi, FAE)

Kehitystehtävät:

1. Aikuisen seksuaalisen aikuisen identiteetin muodostaminen
 - alkaa sukupuolihormonien erittymisellä ja ne vaikuttavat kaikkialle kehoon myös aivoihin
 - tytöillä ja pojilla erilainen nuoruusiän kehitys

Nuoruusiän kehitystehtävät

2. Ikätoverisuhteiden tärkeys

- uuden kehitysvaiheet haasteet jaetaan ikätovereiden kanssa ja seksuaaliobjekti löytyy täältä
- ystäväpiiri voi saada yliarvoisen merkityksen (huono suhde perheeseen)
- syrjäytyminen ikätovereista

Nuoruusiän kehitystehtävät

3. Vanhemmista itsenäistyminen ja erillistyminen

- onnistumisen edellytyksenä hyvä suhde vanhempiin (kiintymyssuhde ja johdonmukainen kasvatustrategia)
- vanhemmista voi irtautua kun heiltä on riittävästi saanut kasvuväitä
- rakkauskohteen täytyy löytyä muualta kun vanhemmista

Nuoruusiän kehitystehtävät

4. Ajattelu saavuttaa uuden tason

- Ajattelun muutokset
 - loogisuus, abstrakti ajattelu, toiminnan ohjaus
- Psyykkiset muutokset:
 - korostuu: elämyshakuisuus, tunteikkuus, sosiaalisuus, luovuus - voi muodostaa haasteen normatiiviselle kehitykselle
 - apuna kehitystehtävien suorittamisessa
 - tärkeä koko sukupolvelle ”uuden maailman luomisessa”

Nuoruusiän kehitystehtävät

5. Ammatillisesti ja sosiaalisesti yhteiskuntaan osallistuminen

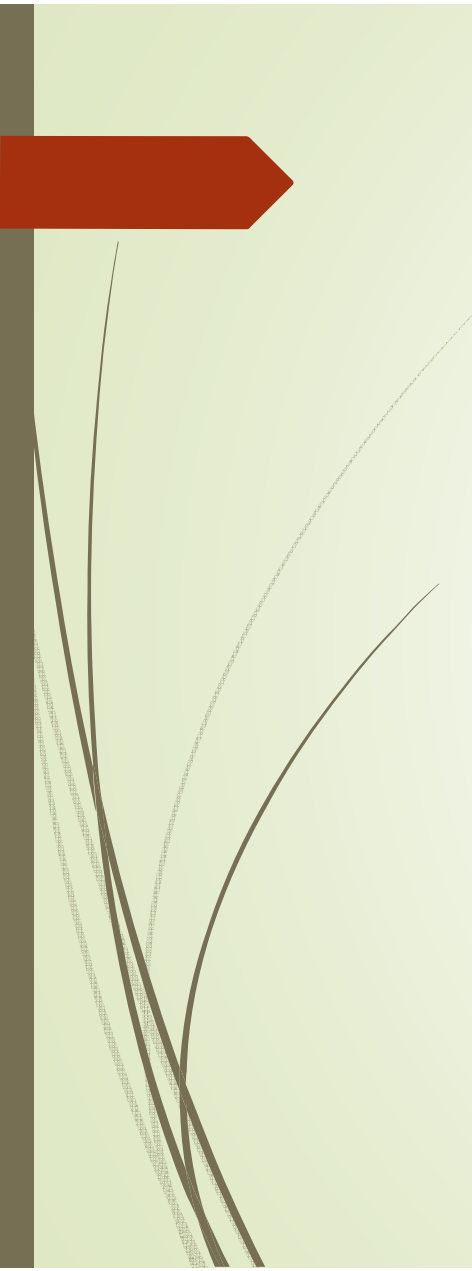
➤ aikuisuuden merkit: oma perhe tai ammattiin astuminen

➤ voi olla siirtynyt 30 ikävuoden jälkeen

Vaaranmerkit nuoruusiän kehityksen kannalta

- ▶ Tärkeää, että ennen nuoruusikää adoptiolapsen kehitysongelmiin apua
 - ▶ mitä aikaisemmin, sitä parempi
 - ▶ Apua viimeistään latenssi-iässä (ala-aste)
 - ▶ Latenssi-ikä:
 - ▶ taitojen kehityksen aikaa
 - ▶ kehitykselliset mielenmyllerrykset vähäisempiä

Vaaranmerkit nuoruusiän kehityksen kannalta

Vaaranmerkit eli millaisten asioiden tulisi herättää huolta

► jos ei turvallisen kiintymyssuhteen tuomaa yhteistyön sujuvuutta

1. häiriö **itsesäätelyn** kehityksessä

► levoton, keskittymiskyvytön, mieliala ailahtelevainen

2. käytös **omaehtoista**

► sääntöjen noudattamisen vaikeus (kännykkä, pelit ym)

Vaaranmerkit nuoruusiän kehityksen kannalta

3. arkipäivän asioiden sujumisen vaikeus
 - ▶ kouluun meneminen, syöminen, peseytyminen, läksyt, nukkumaan meno
4. koulunkäynnin vaikeudet
 - ▶ tärkeä ottaa vastaan koulun tarjoamat erityispalvelut (pienryhmä, erityisopetus)
5. psyykkisten häiriöiden oireet

Adoptiolapsille nuoruusiässä usein annettavia diagnooseja

➤ ADHD

➤ kun nuori levoton, keskittymiskyvytön, voi olla kognitiivisia (oppimis-)vaikeuksia

➤ Hoito: ADHD-lääkitys

➤ Ongelma

➤ Jos kyseiset ongelmat liittyvät kiintymyssuhteen ongelmiin, nämä ongelmat jäävät huomiotta ja hoitamatta

Adoptiolapsille nuoruusiässä usein annettavia diagnooseja

- ▶ Käytöshäiriö
 - ▶ Kun nuori oirehtii käyttäytymisellä
 - ▶ Ongelmana voi olla
 - ▶ ADHD (tytöt)
 - ▶ Masennus, itsetuhoisuus, syömishäiriö (+kapina)
 - ▶ Psykoottistasoinen häiriö
 - ▶ Krooninen traumatisoituminen eli kiintymyssuhteen vaikeutta ja mahdollisesti traumoja (vähän osaamista useissa psykiatrian hoitoyksiköissä)
 - ▶ Usein varsinkin pojat siirretään lastensuojelun asiakkaiksi

Mitä tärkeää adoptiovalmennuksessa

- ▶ Realistisesti kehityshaasteista
 - ▶ Adoptiolasta ei voi hoitaa, kun saman ikäistä biologista lasta
 - ▶ Adoptiolapsen hoitamisessa "puuttuvat vuodet tulee korvata"
- ▶ Vanhempien tulisi ymmärtää lastaan adoptiolapsen lähtökohdista käsin
- ▶ Tulisi kertoa kiintymyssuhteen häiriytymisestä ja vanhempien haasteesta luoda kiintymyssuhde lapseen (tarvitaan useita vuosia, mahdollisesti koko iän)
- ▶ Säilyttää ilo tulevasta lapsesta

Tuen muotoja

- Tulisi olla riittävät tukiverkot adoption jälkeen ja nuoren aikuistumiseen saakka
- Tulisi valmentaa psykiatrista hoitotahoa adoptiolasten kehityshaasteista